

Reševanje težav obrambnega sistema ali še en zakon zaradi zakona

Zakon o obrambi (zakon) je eden tistih zakonov, ki ga mora skladno z Ustavo potrditi dvotretjinska večina v državnem zboru. In prav je tako. V tem zakonu gre pač za določila, ki so ključna za obstoj države, za določila, ki državljanom in državljanke zagotavljajo mir in stabilnost, ki sta seveda podlagi za blagostanje ljudi, napredek družbe in razvoj države. Zato je dobro, da o tem odloča velika večina, saj bi morala določila zakona biti pomembna za vse ljudi oziroma za vse politične stranke ne glede na usmeritev. Preprosto povedano, zakon si lahko razlagamo kot temelj hiše, ki ji zagotavlja stabilnost in je ne glede, ali se bo hiša nagibala malce v levo ali v desno, zmeraj isti.

Vnaši državi je marsikdaj najbolj logične in preproste stvari narediti najtežje. Mogoče zato, ker smo relativno mlada demokracija, pravzaprav šele „otrok“ v primerjavi z drugimi zahodnimi državami in morda še vedno iščemo pravo pot. Zakon je sedaj star že skoraj 22 let in vsi, vključno z večino politike, se strinjamo, da je potreben prenove. Če bi hotel ponazoriti stanje na tem področju in biti malce sarkastičen, bi rekel, da tega „otroka“ (državo) na poti k polnoletnosti čuva in pazi Slovenska vojska (in tudi drugi), ki to še vedno počne tako, kot so to počele naše prababice in pradedki. Tradicija

seveda sploh ni slaba stvar, če jo znaš nadgraditi in prenesti v svet, v katerem pač živimo. To pa lahko na področju varnosti in obrambe naredimo le z boljšim zakonom.

ZGODOVINA JE NAŠA UČITELJICA

Sedanji zakon je nastal leta 1994 na podlagi vseh dosežkov in spoznanj osamosvojitve in delovanja Teritorialne obrambe ter obrambnega sistema v času vojne in neposredno po njej. Skladno z našo ustavo so se v zakon zapisala ustrezna določila o obsegu, vrsti in organiza-

ciji obrambe države, vprašanja zaščite in reševanja pa so se prenesla v drug namenski zakon. Po tem letu je bilo v zakon kar nekaj posegov: 1997, 2002 in 2004. Pri teh popravkih je šlo predvsem za usklajevanje zakona z drugimi predpisi ali pa dejanskim stanjem, kot je bila na primer odločitev za vstop Slovenije v Nato. V preteklih letih sta bila tudi vsaj dva poizkusa, da bi se napisal nov zakon. Leta 2005 je to bila zamisel ministra Erjavca, ki pa je kmalu ugotovil, da za nov zakon ne bo imel zadostne podpore, zato se je odločil samo za predlog Zakona o službi v Slovenski vojski, ki je seveda „navaden“ zakon, torej zakon „podrejen“ Zakonu o obrambi, in ni mogel urediti ničesar drugače, kot je to sicer bilo urejeno v obstoječem Zakonu o obrambi. Mnogi verjamemo, da je tak zakon o službi v Slovenski vojski bil nepotreben in da je predvsem služil političnemu namenu.

Naslednji poizkus je bil v letu 2011 (2012), ko je ministrica dr. Jelušičeva pripravila nov zakon, ki pa ni postal aktualen zaradi slabitve Pahorjeve vlade in tudi njenega predčasnega konca. Tako je

obrambni sistem obtičal v primežu političnega boja vse do danes.

Koalicija gospoda dr. Cerarja si je to nalogo zadala že ob nastopu in je od vseh dosedanjih vlad pripeljala zakon najdlje. Ministrstvo za obrambo je zakon napisalo in ga že uskladilo z notranjo strokovno javnostjo, predstavljen pa je bil tudi sindikatom in zainteresirani javnosti, organizacijam ter društvom, ki delujejo na področju obrambe, domoljubja in zgodovinskega spomina. Do 12. maja so bili te organizacije in združenja naprošeni za dostavo amandmajev na ministrstvo in v naslednjih tednih se pričakuje odziv ministrstva.

KAJ BI ZAKON MORAL PONUDITI

V tem trenutku javnost razpolaga z osnutkom zakona, ki se bo v naslednjih tednih, preden gre na svojo politično pot, zagotovo še dopolnil. Ministrstvo je večkrat v javnih nastopih zakon označevalo kot enega ključnih projektov te vlade, ki bo obrambnemu sistemu dal nov zagon, bil soliden temelj za odpravljanje nakopičenih težav in bil primerljiv s sodobnimi zakoni drugih držav s tega področja. Ministrstvo v obrazložitvi predloga zakona navaja kar 8 evropskih držav, ki so jih podrobneje proučili in upoštevali njihove rešitve. Cilji, ki si jih je ministrstvo prizadevalo doseči pri pripravi zakona, predvsem poudarjajo usklajevanje s sprejetimi strateškimi dokumenti s področja narodne varnosti in obrambe (Strategija o nacionalni varnosti, 2010, Obrambna strategija, 2012) in drugimi zakoni (npr. Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ-2), ureditev področja „civilne obrambe“, ki postaja s tem zakonom in skladno z Obrambno strategijo „nevojaška obramba“, ter ureditev nekaterih statusnih vprašanj vojaških oseb. Če odmislimo še nekatera bolj splošna določila, najbolj bode v oči, da se Slovenska vojska v ciljih pojavlja samo v eni skromni alineji, ki govori o omogočanju nadaljnjega razvoja Slovenske vojske, pa še ta je povezan s kolektivno obrambo zavezništva. Pri tem ne gre pozabiti, da je Slovenska vojska (SV) v zakonu opredeljena kot edina obrambna sila v državi, torej na njej sloni vojaška obramba Slovenije. Skratka, nekoliko preseneča, da kljub pomembni vlogi, ki jo SV v obrambnem sistemu ima, in kljub dogajanju v minulih 6 mesecih nekatera

vprašanja SV v ciljih, ki si jih ministrstvo prizadeva doseči z novim zakonom, niso postavljena na nekoliko vidnejše mesto. Na tem mestu je potreben manjši komentar. V preteklih mesecih, od začetka krize z ilegalnimi migranti, bi se verjetno ministrstvo lahko naučilo vsaj eno stvar: da so naloge SV v obstoječem zakonu slabo definirane. Popolnoma jasno je, da ne moremo ob vsaki krizi, ki bi nas lahko doletela, najprej ugotavljati, da bi bilo koristno in pametno, če bi angažirali SV, nato ugotoviti, da tega ne moremo narediti zaradi nejasnih določil zakona, nato porabiti dva, tri meseca za pridobivanje večine v državnem zboru, novelirati zakon, tvegati referendum, medtem pa kriza traja. Državljanke in državljani so zaradi nejasnih predpisov in „cincanja“ politike prikrajšani za pomoč države oziroma za pomoč Slovenske vojske, ki se je vsaj v primeru beguncev pokazala za več kot potrebno in uspešno. Skratka, če poenostavimo, zagotovo bi morale biti ključni cilj novega zakona na novo opredeljene naloge SV tako, da bo oblast (katera koli že) imela pri zagotavljanju varnosti in pomoči prebivalstvu več možnosti kot do sedaj. To si državljanke in državljani menda zaslužimo, mar ne? Kajti, odnos prebivalcev in države je v bistvu preprost: vsi prispevamo v skupno dobro (del tega skupnega dobrega je tudi SV), ki ga za nas upravlja vlada, ko pa od tega kaj potrebujemo, nam vlada to tudi v največji možni meri zagotovi.

Seveda je razlika, če zakon beremo skozi oči vojaka, politika, pravnika ali navadnega človeka, ki jemlje varnost kot nekaj, kar

mu je država dolžna zagotoviti. Poskušal bom na kratko in preprosto zapisati, kaj bi zakon moral prinesiti novega glede na obstoječega, tako da bom razumljiv večini. Pri tem ne bom analiziral predloga zakona, ki je trenutno aktualen, saj ministrstvo na njem še dela in bi bilo ocenjevanje ali celo kritiziranje v tem trenutku odveč. Zveza slovenskih častnikov (ZSČ) kot ena od organizacij, ki si zelo želi, da bo zakon dober in bo omogočal učinkovito delovanje obrambnega sistema, je s pomočjo delovne skupine opravila analizo in predlagala amandmaje na obstoječi predlog. Tako bodo verjetno ravnale tudi druge zainteresirane organizacije in sindikati. Zato lahko pričakujemo, da bo naslednja verzija predloga zakona drugačna in boljša od trenutno ponujene.

TOREJ, KAJ NAJ ZAKON REŠI IN KAJ NAJ BO V ZAKONU BOLJE ZAPISANO, KOT JE DO ZDAJ?

Zagotovo je treba urediti pojmovni aparat in v celotnem zakonu uporabljati nove definicije, nazive in pojme, ki so se izoblikovali po letu 1994, predvsem z vstopom v Nato in EU in s splošnim napredkom razumevanja nacionalnih varnostnih sistemov. Iz zakona je treba odstraniti pojme, ki niso več smiselni in izhajajo še iz časov splošnega ljudskega odpora, kot je npr. pojem „tajne mobilizacije“.

Ena od najpomembnejših, če ne najpomembnejša sprememba bi morala biti dopolnitev že omenjenih nalog SV. Omejevali SV samo na sodelovanje v zaščiti in reševanju, in še to samo pod zelo natančno določenimi pogoji, ki po navadi pomenijo tudi zamudo pri anga-

žiranju in s tem zmanjšano učinkovitost države in SV, je zastarelo in nekoristno. SV morajo biti z zakonom naložene t. i. podporne naloge, ki so sicer definirane v vojaški doktrini (Vojaška doktrina, 2006), zato da se za njih lahko usposablja in pripravlja, če pa vlada ali državni zbor odločita o uporabi SV na teh nalogah, te naloge tudi izvede. S strani nas vseh (države) je neracionalno in potratno vzdrževati 7000 in večglavo vojsko, ki ima zelo omejeno nalogo odvracanja vojaških groženj (pač smo daleč naokoli najmanjša vojska, da o opremljenosti niti ne razglabljamo) in je torej njena glavna naloga „čakanje“ na vojaški napad in izvajanje vojaške obrambe države. Še slabše je razmišljanje, da je osnovna naloga v miru, poleg odvracanja, predvsem sodelovanje na mednarodnih operacijah in misijah. Ključno vprašanje seveda je: kaj ljudje v Sloveniji pričakujejo od SV, saj je to njihova vojska? SV mora biti sposobna dati ljudem več kot do zdaj in to vedno, brez izjeme, takrat, ko jo najbolj potrebujejo. Seveda mora še vedno ostati glavna naloga vojaška obramba, to je tudi najzahtevnejša naloga SV, vendar pri tem ne bi smeli spregledati njenega potencia-

la pri drugih nalogah, kot so pomaganje ljudem s podpiranjem struktur varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v primerih naravnih in drugih nesreč, reševanje v gorah, iskanje in reševanje na morju, pomoč zdravstvenemu sistemu, npr. pri prevozu najhujših bolnikov in ponesrečencev, otrok in človeških organov, pomoč policiji pri varovanju meje, objektov posebnega pomena, boju proti terorizmu ipd. Skratka, naloge morajo biti opredeljene, ali bo SV angažirana v tej podpori različnim drugim resorjem, pa je odvisno od potreb in odločitve vlade ali državnega zbora. Zakon pa mora to dovoljevati in določiti pogoje za takšno delovanje. Takšna sprememba zakona bi zagotovo bila v korist vsem nam. Za vojaške osebe in čvrsto SV bi bile najpomembnejše spremembe, ki rešujejo učinkovitost dela v vojski, zagotavljajo jasen sistem hierarhije in rešujejo nekatere statusne zadeve. Vojska naj bi bila tudi po sedanjem zakonu nepolitična: na eni strani vojaškim osebam ni dovoljeno aktivno delovati v političnih strankah, po drugi strani pa naj bi vpliv teh strank na SV bil čim manjši. Seveda ga popolnoma ne moremo izključiti, saj politika (mi-

nister, vlada) imenuje najpomembnejše vojaške osebe na vseh visokih položajih. Bilo pa bi naravnost idealno, če bi z zakonom lahko uredili, da se na te dolžnosti imenujejo čim bolj sposobni ljudje. Torej, preprečiti je treba „preskakovanje“ ali pa prehitro napredovanje po lestvici navzgor in na drugi strani zagotoviti, da tisti, ki imajo pogoje za višji čin, ker tudi opravljajo višjo dolžnost, ta čin tudi dobijo. Predstavil bi kot negativen primer poviševanje generalov in admiralov. Danes imamo trenutno vsaj 3 brigadirje in eno brigadirko, ki izpolnjujejo pogoje za čin generala, so na dolžnosti generala, imajo odgovornost in plačo za to delovno mesto, politika pa jih neupravičeno prikrajšuje za povišanje in nošenje tega čina, čeprav so v vsakem pogledu na to upravičeni. Ta nepravilni odnos do najbolj vidnih in vodilnih pripadnikov SV je prisoten od začetka veljave zakona. Razlog je seveda izključno politično preigravanje med pomembnimi akterji: ministri, vlado in predsednikom republike. Tudi pri imenovanju načelnika generalštaba je treba zagotoviti, da se imenuje samo iz kroga tistih, ki izpolnjujejo pogoje („krog“ je torej primerno število kandidatov, ki zagotavlja tudi politiki možnost izbire njim vsečnega kandidata). Pogoji za načelnika morajo biti najzahtevnejši v vojski, bilo bi tudi dobro, da ima z zakonom določen mandat, ki bi mu zagotovil večjo stabilnost v zastavljanju ciljev in doseganju le-teh. Naj samo navedemo, da so trije zadnji načelniki bili zamenjani zaradi političnih razlogov, in to na dokaj nekorekten način.

Službena ocena mora imeti večjo vlogo v karieri posameznika, saj po določenih veljavnega zakona ne more napredovati po dveh letih samo tisti, ki ima oceno dva ali pa nezadosten. Prehitro vzpenjanje po lestvici je škodljivo tako za sam sistem kot za posameznika, ki ga obremenjujemo z novimi nalogami, še preden je z znanjem in izkušnjami sposoben taka dela tudi opravljati.

Politično gledano bo najtrši oreh sprejeti posodobljen nabor nalog SV, kajti še vedno med nekaterimi politiki (in ne pri ljudstvu) obstaja nekakšen strah pred vojsko, ki bi, če bi imela več nalog oziroma večja pooblastila, bila lahko sporna, nevarna ali nekaj podobnega. Pri takšnem razmišljanju očitno prevla-

dujejo ozki interesi politike in ne interesi državljanov. Kajti domnevam, da je ljudem težko razumeti, kaj je nevarnega ali spornega, če jih vojaki rešujejo pred poplavami in jim pomagajo reševati njihovo imetje. In kaj je spornega oziroma koga ogrožajo vojaki, če pomagajo policiji in skupaj z njimi v težkih razmerah čuvajo našo mejo ali pomagajo beguncem (pri tem pa recimo ni sporno, da to lahko počnejo „tujci“: npr.: češki vojaki in madžarski policisti)?

Za ministrstvo in vlado bo zagotovo težje privoliti v spremembe, ki govorijo o delavnopravnih vprašanjih, preprosto zato, ker pomenijo namenjanje nekoliko več denarja znotraj obrambnega proračuna za plače oziroma dodatke in nadomestila. To pomeni več izdatkov za osebje, kar ne gre v račun načrtovalcem na ministrstvu, ki ne predvidevajo v obstoječih planskih dokumentih povečanja izdatkov za ta namen, vlado pa bodo morali zaskrbele možna verižna reakcija in dodatne zahteve delavcev v podobnih poklicih. Toda brez tega ne bo šlo oziroma če se v tem zakonu ne bodo uredila vprašanja vojaških oseb, še posebej vojakov, bomo izgubili najboljšo priložnost, da SV postane boljša, bolj profesionalna in učinkovitejša. Zato bo treba pri tem vprašanju vztrajati do konca.

Za kaj gre? Najprej za reševanje vprašanja vojakov po 45. letu. Vojaški poklic je pač tak, da zahteva izredne, nadstandardne psihomotorične sposobnosti posameznika. Zato je bila določena meja 45 let kot tista, ki večini vojakov še omogoča delo v vojski brez skrbi, da bodo naporji škodovali njihovemu zdravju. Po drugi strani vojska želi ohraniti vitalnost in si želi, da bi v vojski bili večinoma ljudje med 20 in 45 letom, saj so v povprečju v najboljši kondiciji. Treba je seveda zagotoviti po tem letu učinkovit in korekten prestop v civilno življenje, iskanje nove zaposlitve ali pa možnosti za prešolanje v nov poklic. Pri tem morajo biti novi delodajalci ustrezno spodbujeni s strani ministrstva (države), saj vemo, da so starejši ljudje (v tem primeru po 45. letu) težje zaposliva kategorija. Vojaki bi morali biti v času dela v SV primerno stimulirani, oziroma nagrajevani (kar se sedaj ne dogaja), da bi kljub pogodbam za določen čas in kljub omejitvi dela do 45 let starosti našli v tem poklicu zanimanje. Narobe pa bi bilo, če

bi to vprašanje reševali z dvigom možnosti zaposlitve vojakom na 50 ali več let. Druga kategorija ljudi, za katere trenutno ne obstaja ustrezna ureditev, so zdravstveno omejeni in invalidi, ki so zdravje izgubili ali se poškodovali v času dela v vojski. Tudi za te je treba ustrezno poskrbeti tako, da se jim omogočijo druga delovna mesta in ustrezna nadomestila, po drugi strani pa, da se iz vojske umaknejo in s tem omogočijo polnoštevilno zasedbo enot, ki lahko delujejo brez omejitev. Vojaške osebe spadajo med javne uslužbence. Zato so vojaške osebe plačane po splošnih predpisih in se primerjajo s policisti, gasilci, cariniki ipd. poklici. Tu se ne da narediti nič in plače so pač takšne, da zaradi njih policija stavka, zdravniki grozijo s stavko, gasilci tudi opozarjajo na te težave in še bi lahko naštevali. Vojaki nimajo vseh teh možnosti, kar pa ne pomeni, da niso v enakem ali še slabšem položaju. Zakon delno že sedaj določa posebne oblike dela, ki so specifične samo za vojaške osebe, kot npr.: straža, dolgotrajno delo na terenu ipd. Prepričan sem, da bi vlada morala na podlagi dopolnjenih posebnih oblik dela v zakonu sprejeti uredbo (predpis), kjer bi samo za vojaške osebe (SV) uredila te posebne oblike dela in njihovo nagrajevanje. Nesprejemljivo je, da danes vojak, ki npr. sedem dni preživi na Počku v šotoru, pri snegu in burji, moker, premražen in lačen (in to ni nič narobe, saj vojak mora spoznati skrajne meje vzdržljivosti), prejme manj denarja, kot če bi ta teden preživel v vojašnici. Vojaške osebe morajo biti stimulirane predvsem za delo izven vojašnic in za delo izven normalnega delovnega časa. Če uslužbenci, recimo v pisarnah, preko delovnega časa delajo izjemoma, vojaške osebe to počnejo praviloma. Vojaku delovnega časa ne predpisujejo predpisi, temveč potreba po njegovem angažiranju. To je tista velika razlika med vojaškimi osebami in drugimi javnimi uslužbenci in zato morajo vojaške osebe za tako delo biti tudi bolje plačane in stimulirane.

ZAKLJUČEK

Našteli smo samo nekaj sklopov, ki bi jim novi zakon moral posvetiti ustrezno pozornost. Seveda bodo skoraj vsi člani sedanjega zakona doživeli vsaj lepote, če že ne vsebinske spremembe. Prostor nam ne omogoča natančnejše analize. Ministrstvo se je z obstoječim predlogom, na katerega se je ZSČ odzvala s 30 stranmi obrazloženih amandmajev (kar ni pretirano veliko), zelo potrudilo in pripravilo dokaj soliden predlog, ki pa nedvomno lahko s pomočjo nas vseh postane še boljši.

Kot ključni spremembi bi še enkrat poudaril definiranje nalog SV in delavnopravna določila. Če to dvojje ne bo ustrezno rešeno, potem ne pomaga npr. imeti rezerve 25000 prostovoljcev, za kar se močno zavzemajo nekatere politične opcije in domoljubne organizacije, saj tudi tem rezervistom ne bo dovoljeno delati nekaj, kar ni zapisano v zakonu. Tudi obstoječa SV ne bo nudila vsem nam tisto, kar lahko. In naprej, če ne bodo v zakonu zajeti temelji reševanja statusa vojaških oseb, nato pa razdelani v posebnem predpisu vlade, potem poklicna vojska nima prihodnosti. Poklicna vojska mora temeljiti na dobrem plačilu za dobro opravljeno delo. Tudi vojaške osebe so samo ljudje, ki opravljajo izjemno zahteven poklic in od tega poklica živijo. Razlog vstopa v SV ne sme biti potencialni odhod na mirovno operacijo ali misijo in s tem zaslužiti nekaj več denarija, kar je postalo nevaren trend. Ne smemo dovoliti, da zaradi takšnega razmišljanja SV izgubi svojo lastno identiteto, ki so jo začeli graditi Maistrovi borci, dokončno pa definirali pripadniki Teritorialne obrambe v vojni za Slovenijo. Slovenija si zasluži obrambni sistem in vojsko po meri državljanek in državljanov in za njihovo blaginjo. Zakon o obrambi v nastajanju jim to lahko ponudi, če pa bomo to tudi dobili, bo odvisno od složnosti politike. Upam, da vsaj enkrat dovolj složne.

Renato Petrič, kontraadmiral v pokoju

Foto: arhiv SV